

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra Kulturních a náboženských studií

Tanec jako způsob modlitby

Bakalářská práce

Autor: Jana Tichá

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Náboženská výchova

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Ing. Jana Tichá
Studium:	P18K0076
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Náboženská výchova
Název bakalářské práce:	Tanec jako způsob modlitby
Název bakalářské práce AJ:	Dance as a way of prayer

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce bude pojednávat o modlitbě vyjádřené tancem a gesty, tedy tělem. Právě tělo bylo po dlouhá období v křesťanském světě vnímáno spíše negativně. Práce si klade za cíl ukázat, jak je důležité, aby člověk jako Boží obraz předstupoval před Boha ve své celistvosti (duch, duše a tělo) a svůj vnitřní život a vztahy vyjadřoval nejen slovy ale i tělem. Takový způsob modlitby může obohatit a rozvinout osobní duchovní život a významně formovat společenství.

Gurrdini, Romano. O modlitbě. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-899-2. Nichols, Michael. Zapomenuté umění naslouchat. Praha: Návrat domů, 2005. ISBN 80-7255-106-X. Grün, Anselm. Modlitba jako setkání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993. ISBN 80-85527-26-X. Croissant, Jo. Tělo, chrám krásy, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-537-3. Sv. Terezie od Ježíše. Život. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991. ISBN 80-900138-3-X. Snowber, Celeste. Embodied Prayer: Toward Wholeness of Body, Mind, Soul. Northstone, 2004. ISBN-10: 1896836623.

Zadávací pracoviště:	Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	ThLic. Mgr. Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Bc. Miloš Zapletal, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	29.3.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou závěrečnou práci Tanec jako způsob modlitby vypracovala pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

.....

Ing. Jana Tichá

Anotace

TICHÁ, Jana. *Tanec jako způsob modlitby*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 44 s. Bakalářská závěrečná práce.

Tato bakalářská práce pojednává o modlitbě tancem. Jde o způsob modlitby, které se aktivně účastní člověk ve své celistvosti, ve své jednotě duše a těla. Práce je primárně zaměřena na křesťanské prostředí, ale nastiňuje také význam tance v jiných náboženstvích a v dějinách lidstva obecně. Cílem práce je ukázat modlitbu tancem jako bytostnou komunikaci s Bohem, která proniká celou lidskou osobu a je autentickým vyjádřením svého vztahu k sobě, k Bohu i k druhým.

Klíčová slova: modlitba, tanec, duše, tělo, vztah, gesta

Annotation

TICHÁ, Jana. *Dance as a way of prayer*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022, 44 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis concerns with the prayer by dance. It is a way of prayer in which man actively participates in his wholeness, in his unity of soul and body. The work is primarily focused on the Christian environment, but also outlines the importance of dance in other religions and in human history in general. The aim of the work is to show prayer through dance as an essential communication with God, which permeates the whole human person and is an authentic expression of his relationship to himself, to God and to others.

Keywords: prayer, dance, soul, body, relationship, gestures

Poděkování

Děkuji panu ThLic. Mgr. Lukáši de la Vega Noskovi, Ph.D. za veškerou pomoc při vypracování této bakalářské práce, za odborné vedení, vstřícnost a trpělivost.

Dále děkuji své rodině za velkou trpělivost a podporu po celou dobu mého studia a rovněž všem ženám, které se ochotně podělily o své zkušenosti.

Obsah

Úvod	9
1 Co je modlitba	11
1.1 Formy modlitby.....	11
1.2 Modlitba v Bibli	12
1.3 Patristika a tradice	15
1.4 Spiritualita novověku	16
2 Tanec a náboženství	19
2.1 Tanec v Bibli	19
2.2 Tanec ve světových náboženstvích	21
2.2.1. Islám.....	22
2.2.2. Hinduismus	23
2.2.3. Buddhismus.....	24
2.2.4. Judaismus	24
2.2.5. Tanec v křesťanství.....	26
3 Teologie modlitby tancem.....	29
3.1 Pohled teologické antropologie na tělo	29
3.1.1. Člověk jako jednota ducha, duše a těla.....	29
3.1.2. Jsme stvořeni k obrazu božímu.....	30
3.1.3. Shrnutí.....	31
3.2 Tělo při modlitbě.....	32
3.2.1. Význam gest a postojů	33
3.3 Modlitba tancem.....	35
3.3.1. Osobní zkušenosti	36
Závěr.....	39

Seznam zkratek.....	41
Literatura	42

Úvod

Modlitba je bezpochyby podstatným úkonem života věřícího člověka. Je to však velmi široký pojem, pod kterým se mohou skrývat nejrůznější formy a způsoby od zcela tichého kontemplativního ponoření se do svého nitra přes vyřčená slova, duchovní četbu, zpěv až po hlučné radostné jásání a poskakování.

Tato práce se zabývá specifickou formou modlitby, do které se aktivně a smysluplně zapojuje člověk ve své celistvosti, ve své jednotě duše a těla. Konkrétně jde o modlitbu vyjádřenou gesty a tancem. Pod pojmem modlitba se nám automaticky vybaví představa nějakého duchovního úkonu. V pojetí této práce je však modlitba velmi úzce a podstatně spojena s tělesností.

Tělo je v současné moderní společnosti jedním z velmi diskutovaných témat. Na vnější vzhled se klade velký důraz. I když se objevují tendence, které jdou proti proudu, stále ještě převažuje kult mládí a krásy, štíhlé postavy, vypracovaného těla. Mnozí, zejména však ženy, kteří těchto ideálů nedosahují, tím ztrácejí zdravé sebevědomí, někdy i vlastní identitu. Snaží se přizpůsobit ideálu, aby obstály, i když tím vlastně trpí. Na jedné straně je tělu věnována přehnaná péče, na druhou stranu tělo díky hektickému životu naší konzumní společnosti jednostranně přetěžujeme a zatěžujeme stresem a nevhodnou životosprávou.

Toto téma také úzce souvisí s často problematickým přístupem křesťanských církví k tělesnosti, který v měnící se míře přetrvává po staletí až do dnešní doby. *„Je zajímavým paradoxem...,že na základní teoretické teologické úrovni se prosadí autenticky biblický, pozitivní vztah k Božímu stvoření, tedy i tělesnosti, ale v praktickém životě víry, jak je víra konkrétně historicky formulována a žita, najdeme naprosto odlišný, radikálně jiný obraz.¹* Lidská tělesnost si ale zaslouží naši pozornost a docenění, jako jedinečný Boží dar i jako prostředek sebevyjádření a vyjádření vztahu k Bohu.

V současnosti můžeme pozorovat, a to nejen v křesťanském prostředí, že vědomé propojení duchovního a fyzického života nabývá na důležitosti. Znovu roste obliba pěších poutí. Obnovují a propojují se cesty do slavného Santiaga de Compostela a každým rokem tam pěšky putuje výrazně větší počet lidí. Ale i na jiná poutní místa se vydávají pěší skupiny

---

¹ PETRÁČEK, Tomáš. *Nepřítel duše, bratr oslík, chrám Ducha svatého. K některým aspektům pojmání těla a tělesnosti v dějinách západní církve*. Verba Theologica 1/2019, s. 6.

poutníků. Objevují se programy půstů od jídla, někdy i spojené s pobytem na poušti. Nabízejí se semináře či duchovní obnovy věnované tanci jako náboženskému projevu.

Cílem této práce je ukázat, že modlitba tancem může být velmi autentickou a bytostnou komunikací s Bohem. Dále představit modlitbu tancem jako způsob vyjádření svého vztahu k Bohu (potažmo k sobě a druhým lidem), který vyvěrá z našeho nitra a proniká celé naše tělo, zasahuje celistvou lidskou bytost, a proto je významnou formou modlitby.

Jak bylo nastíněno tato práce zahrnuje a propojuje tři velká témata: modlitbu, tanec a tělesnost. Níže je tedy pojednáno nejprve o každém samostatně a poté se prolnou ve vlastním tématu modlitby tancem. Kapitola o modlitbě obsahuje stručný přehled forem modlitby a dějinného vývoje. Téma tance není rozvinuto ve své vlastní teoretické rovině, ale pouze v souvislosti s náboženským uplatněním. I když se tato práce primárně zabývá křesťanským prostředím a křesťanskou modlitbou, bude také pojednáno o významu tance jako náboženského projevu v dalších velkých náboženstvích. Dále je nastíněn pohled křesťanské teologie na tělo. A v závěru práce se téma modlitby, tance a těla propojí ve snaze přiblížit a vyložit význam modlitby tancem.

1 Co je modlitba

O modlitbě by se dalo v obecné rovině hovořit velmi široce. Proto zde bude poukázáno především na aspekty, které se nějak dotýkají daného tématu, tedy celistvosti člověka, spojení vnitřního usebrání s tělesnými projevy při modlitbě. Obecné skutečnosti týkající se modlitby budou zmíněny jen stručně. Pojednáno bude pouze o modlitbě křesťanské.

Modlitbou člověk vyjadřuje svůj vztah k Bohu. Odpovídá na Boží zjevení, na jeho lásku k nám. Na počátku je iniciativa Boha, On se k nám sklání, nabízí svou lásku a spásu. Člověk na toto Boží sebesdílení v modlitbě reaguje. V modlitbě se s naším Pánem setkáváme, nasloucháme mu, můžeme prosit, děkovat, chválit, klanět se nebo prostě jen spočinout před ním.²

I když se vždy modlí celý člověk, přesto za místo, z něhož vyvěrá modlitba, označuje Písmo duši nebo ducha nebo srdce. Srdce je symbolický střed a zdroj našeho duchovního života, místo setkání se sebou samým i s Bohem. Modlitba je též výrazem smlouvy mezi trojičným Bohem a člověkem. Jako Boží děti jsme skrze modlitbu k našemu Otci, k Ježíši Kristu i k Duchu svatému spojeni se všemi věřícími, modlitba má tedy i rozměr společenství.³ „Pán vede každého člověka cestami a způsoby, jaké se mu líbí. Každý věřící mu pak odpovídá podle rozhodnutí svého srdce a osobních projevů své modlitby.“⁴

1.1 Formy modlitby

Různé tradice rozlišují různé formy a způsoby modlitby. Modlitba je označována jako rozmluva s Bohem. Přestože vnitřní hnutí vyjadřují i výraz tváře, posunky ruky nebo držení těla, teprve vyslovením se stanou jasnými.⁵ Na definici modlitby jako „*rozhovor s Bohem*“ reaguje Grün, když mluví o modlitbě jako „*setkání*“. Při rozhovoru totiž mluví nejméně dva. Naše modlitba však bývá spíše monologem. Nevíme, co říkat, neslyšíme odpověď z druhé strany nebo prostě opakujeme naučená slova, která ale nejdou z našeho nitra. Naproti tomu

---

² Srov. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, s. 621-622.

³ Srov. tamtéž, s. 622-623.

⁴ Tamtéž, s. 656.

⁵ Srov. GUARDINI, Romano. *O modlitbě*. Praha: Zvon, 1992, s. 145.

při setkání není nutné vždy mluvit, a přitom můžeme prožívat blízkost a přátelský vztah s druhým.⁶

Podle toho, kdo se modlí, můžeme mluvit o modlitbě osobní, tedy modlitbě jednotlivce, o společné, například v rodině, ve společenství. Další formou s hlubokou tradicí je liturgická modlitba, tedy modlitba hodin a modlitby doprovázející bohoslužby, v nichž se sjednocuje církve po celém světě.

Katechismus uvádí tři tradiční základní formy modlitby. Jedná se o modlitbu ústní, rozjímavou a vnitřní neboli kontemplativní. Všechny ale musejí vycházet z nitra člověka. Ústní modlitba odpovídá potřebě lidské přirozenosti projevovat se navenek, vyjadřovat se svými smysly a celým tělem. Při rozjímání zapojujeme myšlení a představivost. Přemýšlíme obvykle nad texty, případně obrazy, hledáme jejich smysl, pronikáme k jejich podstatě a uvažujeme, jaký význam mají pro náš osobní život. Křesťanská rozjímavá modlitba je zaměřena především na osobu Ježíše Krista. Vnitřní modlitba je pak ponoření se do přátelského, láskyplného vztahu s Bohem, důvěryplným nasloucháním Božímu slovu. Jak napovídá pojem kontemplace (nazírání), člověk zde působením Ducha svatého upírá svůj pohled víry na Boha, na tajemství života Ježíše Krista. Není zde potřeba produkovat myšlenky a slova. Stačí vědomě být v přítomnosti trojjediného Boha.⁷

1.2 Modlitba v Bibli

Starý zákon

Ve Starém zákoně je modlitba vyjádřením vztahu s Bohem v dějinných událostech mezi stvořením člověka a příchodem Božího Syna na svět. Konkrétněji se mluví o modlitbě především od doby otce Abraháma.⁸ Významné starozákonní osobnosti jsou také velkými muži modlitby: Mojžíš, David, Šalamoun, proroci.⁹ Modlitba je zde často spojena s nějakou tělesnou činností: přinášením oběti, putováním, bojem, tancem. Na mnoha místech se mluví o „*chození s Bohem*“. (např. Gn 5,24; Gn 6,9; Gn 17,1)

---

⁶ Srov. GRÜN, Anselm. *Modlitba jako setkání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 5-6.

⁷ Srov. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, s. 657-661.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 624-625.

⁹ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti. Dějiny teologie a duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 92.

Když Bůh zavolal, Abrahám poslechl a vydal se na cestu. Abraháмова modlitba, jeho komunikace s Bohem, se projevovala především činy. Na mnoha místech stavěl oltáře Hospodinu. Přijal a štědře pohostil Hospodina v podobě tří mužů ve svém stanu. Neváhal jít obětovat svého jediného syna Izáka jako zápalnou oběť. Abrahám byl muž, který chodil s Bohem a zcela mu důvěřoval.

Jákob, který se šel usmířit se svým bratrem, celou noc bojoval s *Neznámým*. Nebyl přemožen, ale byl zraněn, a nakonec si od svého protivníka vyžádal požehnání a dostal nové jméno Izrael (to je Zápasí Bůh). Duchovní tradice vidí v tomto příběhu symbol modlitby jako boje víry a vítězství vytrvalosti.¹⁰

Když Bůh zavolal Mojžíše z prostředku hořícího keře, zul si muž opánky a zakryl si tvář před Hospodinem. Bůh zval Mojžíše k účasti na svém spásném díle, na záchraně svého lidu. Mojžíš měl nejprve spoustu námitek, obav a otázek, ale nakonec se podrobil Boží vůli. Později se Mojžíš mnohokrát přimlouval za izraelský lid, když na cestě reptal, hladověl a odvracel se od Hospodina. Vystupoval na horu, aby mluvil s Bohem a sestupoval oznámit Boží slovo svému lidu. Postavil stan setkávání a „*Hospodin mluvil s Mojžíšem tváří v tvář, jako když někdo mluví se svým přítelem*“ (Ex 33,11).¹¹

Dále se modlitba rozvíjela ve spojitosti se schránou úmluvy a později s chrámem. Setkání s Hospodinem bylo doprovázeno mnoha fyzickými úkony spojenými zejména s očišťováním, používáním kadidla, rozsvěcení světél, přípravou a přinášením oběti. Aby vnější lesk a krása obřadů nesvedla lidi k povrchnosti, bylo třeba obrácení srdce a opravdové víry. K tomu byli povoláni proroci, muži, kteří naslouchali Hospodinu.¹²

Sbíрку vlastních modlitebních textů ve Starém Zákoně obsahuje kniha žalmů neboli chvalozpěvů. Žalmy jsou modlitbou osobní i společnou, dotýkají se celého stvoření. Jsou velmi pestré po formální i obsahové stránce. Vyjadřují chvály, díky, nářky, prosby, připomínají spásné události, obsahují rozjímání nad Božími činy, mluví o naději, která bude naplněna příchodem Mesiáše.¹³

---

¹⁰ Srov. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, s. 625-626.

¹¹ Srov. Tamtéž, s. 626-627.

¹² Srov. Tamtéž, s. 628-629.

¹³ Srov. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, s. 629-630.

Nový zákon

V Novém Zákoně dostává modlitba nový rozměr. Modlí se tu sám boží Syn ve svém jedinečném vztahu k Otci.¹⁴ Ježíš se modlí před důležitými chvílemi svého života: při křtu, při proměnění na hoře, během svého utrpení před smrtí. I při jiných příležitostech a před důležitými rozhodnutími často odchází do ústraní a rozmlouvá se svým Otcem.

Ježíš povolává učedníky a učí je modlitbě. Nás všechny zve k osobní modlitbě ve skrytosti i k modlitbě společné. Vybízí k obrácení srdce, k upřímnému odpuštění, hledání Božího království, naprosté důvěře v Boha a vytrvalosti v modlitbě.¹⁵ V modlitbě Otčenáš nám pak Ježíš jasně říká, co si máme přát a o co je důležité prosit.¹⁶

Na mnoha místech v evangeliích najdeme líčení, které nám evokuje výše zmíněnou myšlenku modlitby jako setkání. Aby se lidé s Ježíšem skutečně setkali tedy poznali ho, porozuměli, byli s ním, musí se často vydat na cestu. Zástupy šly za ním, aby ho slyšely a aby je uzdravoval. Apoštolové všeho zanechali a šli za Ježíšem, když je povolával. Ženy šly ke hrobu, aby prokázaly poslední službu mrtvému, a přitom se setkaly se Vzkříšeným. Také učedníci putující do Emauz museli ujít kus cesty, než pochopili, že ten, kdo je doprovází a s nímž je jim tak dobře, je sám vzkříšený Ježíš.

Ženou modlitby Nového zákona je bezpochyby Panna Maria, která s důvěrou odpověděla své *fiat* (staň se) a Boží slovo uchovávala v srdci. Pro Grüna je příběh Marie a Alžběty krásným příkladem *modlitby jako setkání*. Maria nejprve musela odejít z domova, opustit své jistoty, své blízké a sama se vydala na cestu. Dala se do pohybu, šla. Jen tak se mohla setkat s Alžbětou, s ženou, která otěhotněla také velmi zvláštním způsobem a měla pro Marii pochopení. Když se ženy setkaly, dítě se radostně pohnulo v Alžbětině lůně. Alžběta poznává Mariino tajemství, mluví o tom a Maria odpovídá chvalozpěvem „Magnificat“. Chválí v něm Boha za veliké věci, které vykonal s ní samotnou i za to, jak vede a chrání všechen svůj lid. Právě pohyb, který vedl k těmto událostem, pojímá Grün jako pozadí pro své další rozvíjení tématu modlitby jako setkání, setkání se sebou samým a

---

¹⁴ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti. Dějiny teologie a duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 94.

¹⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, s. 634-636.

¹⁶ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti. Dějiny teologie a duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 97.

následně setkání s Bohem. Zůstává však v rovině duchovní, pojmy cesta, pohyb, postoj používá v souvislosti s vnitřními pohnutkami, hnutím ducha.¹⁷

K prozření obou žen ale vedl také fyzický pohyb. Maria musela ujít dlouhou cestu pěšky a dítě v lůně se skutečně pohnulo. Skutečný fyzický pohyb umožnil setkání, poodhalení Mariina tajemství a vyústil v oslavnou píseň.

1.3 Patristika a tradice

Pro patristické období byl typický pravidelný modlitební řád. Již na počátku křesťanských dějin vyzýval spis Didaché k pravidelné modlitbě třikrát denně. Byly stanoveny konkrétní doby dne, kdy je třeba se modlit (na počátku dne, před jídlem, za soumraku apod.) a tyto modlitební hodiny byly dávány do souvislostí s událostmi Kristova utrpení a života církve. Z této praxe později vznikla denní modlitba církve.

Významné spisy o modlitbě v období patristiky napsali Tertulián, Cyprián, Origenes, Augustin a další. Všechna tato díla obsahují výklad otčenáše, základní křesťanské modlitby. Některé popisy modlitby z této doby se staly tradičními a používají se do dnes.¹⁸ Stále se například připomíná definice Jana z Damašku: *“Modlitba je povznesení duše k Bohu nebo prosba k Bohu o vhodná dobra.”*¹⁹ Jan Klimak mluví o modlitbě jako o *„spoluprodávání člověka a Boha.”*²⁰

Významným impulzem v rozvoji duchovního života, a tedy i modlitby, byl rozkvět mnišství. To se vždy s novou silou ozvalo v obdobích, kdy bylo třeba připomenout pravou podstatu křesťanství, tedy následování Krista. Muži i ženy se zřikaly majetku, rodiny, tělesných požitků i své vůle a odebírali se do ústraní, často do pouště, později i do klášterů, aby se věnovali pouze modlitbě a nezbytné práci.²¹

---

¹⁷ Srov. GRŮN, Anselm. *Modlitba jako setkání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 5-12.

¹⁸ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti. Dějiny teologie a duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 101-102.

¹⁹ *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, s. 621.

²⁰ WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti. Dějiny teologie a duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 102.

²¹ Srov. FRANZEN, August. *Církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992, s. 77-80.

V mnišské tradici můžeme sledovat úsilí o nepřetržitou modlitbu, která je podmínkou získání dokonalých ctností. K dosažení tohoto cíle výborně sloužila Ježíšova modlitba východní církve, která spočívá v opakování krátkých vět typu: „Pane Ježíši, Synu Boží, smiluj se nade mnou.“ Základem této modlitby je vzývání Ježíšova jména spojené s prosbou o milost v různých obměnách a s využitím různých Ježíšových biblických titulů. Augustin tuto modlitební praxi nazývá „střelnou modlitbou“. Později se tato forma modlitby spojovala s psychosomatickou technikou, při které byly důležité způsob sezení, zpomalování dechu a synchronizace vyslovovaných sekvencí s nádechem a výdechem. Právě spojení tělesných projevů, ústní modlitby a vnitřního prožívání vyjadřuje sjednocení: člověk dosahuje pokoje a s vírou se odevzdává Bohu, který se zjevil v Ježíši Kristu.²²

Podobnou formou modlitby, srovnatelnou s praktikami východního mnišství je růženec, označovaný také jako Ježíšova modlitba západu. Tato modlitba se rovněž vyznačuje opakováním textu, v jehož centru stojí Ježíšovo jméno a spásné události jeho života.²³

Ve složitém období mocné a bohaté církve středověku se začali ozývat hlasy volající po návratu k životu podle evangelijních ideálů. Cestu chudoby a dokonalého následování Krista hlásal a šířil sv. František a sv. Dominik.²⁴ Později se rozšířila hnutí, která upřednostňovala vnitřní zbožnost a osobní rozjímání před společnou bohoslužbou. V tomto duchu působilo např. *devotio moderna*, které kladlo důraz na osobní rozjímání nad Kristovým utrpením a horským kázáním.²⁵

1.4 Spiritualita novověku

Po protestanské reformaci a Tridentuském koncilu nastal rozkvět řeholního života a tím i spirituality. Vznikaly nové řeholní společnosti a kongregace, které se kromě duchovního života věnovaly službě potřebným lidem. Staré řády byly reformovány, tj. navraceli se

---

²² Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti. Dějiny teologie a duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 103-105.

²³ Srov. tamtéž, s. 103-105.

²⁴ Srov. FRANZEN, August. *Církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992, s. 152.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 138.

k přísnějším pravidlům v duchu čistoty, poslušnosti a chudoby. A s tím souviselo i úsilí o hlubokou vnitřní modlitbu a spojení s Bohem v kontemplaci.²⁶

Velkou učitelkou modlitby byla sv. Terezie z Avily. Ve svých spisech naléhavě vyzývá k pravidelné a vytrvalé modlitbě. Rozjímavou modlitbu nazývá: „...*důvěrný vztah přátelství, častý rozhovor „mezi čtyřma očima“ s Tím, od něhož víme, že nás miluje.*“²⁷ Ve vlastním životopise přirovnává jednotlivé stupně modlitby k různým způsobům zalévání zahrady.²⁸ V jiném díle zase k průchodu komnatami hradu. Nejvyšším cílem je pak dojít do prostřední komnaty, tj. ponořit se do nitra své duše, kde přebývá náš Král.²⁹

Cestu k setkání s Bohem v modlitbě do hloubky rozebírá ve svých dílech také sv. Jan od Kříže. Používá přitom obrazu temné noci. Je to stav, ve kterém se člověk očišťuje a přibližuje k Bohu a týká se celého člověka, tedy jeho smyslové i duchovní dimenze.³⁰ Druhým pro Jana typickým symbolem, který ale s prvním úzce souvisí, je výstup na horu. Zde se nám dostává poučení, jak si počínat, aby člověk zakrátko dospěl do vysokého stavu dokonalosti, tedy sjednocení duše s Bohem.³¹

Velký mystik a muž modlitby Ignác z Loyoly zdůrazňoval nauku o spolupůsobení Boha a člověka: „*Modli se, jako by všechno záleželo jen na Bohu, ale přičiňuj se, jako by záleželo jen na tobě, zda budeš spasen.*“³² Jeho duchovní cvičení sestávají z dlouhých rozjímání, zpytování svědomí a reflexí o rozjímání.³³

Některé historické modely duchovní cesty byly zaměřeny především na mnišský a kontemplativní život a mnohé také ovlivněny platónskou filozofií, tedy myšlenkou potřeby osvobození duše z hříšného těla. Vystala tedy potřeba zapojit do duchovního života také pohled teologické antropologie. Duchovní cesta křesťana, jejímž základem je modlitba, se

---

²⁶ Srov. FRANZEN, August. *Církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992, s. 225-226.

²⁷ SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991, s. 69.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 90.

²⁹ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991, s. 9-10)

³⁰ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti. Dějiny teologie a duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 60.

³¹ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 21.

³² FRANZEN, August. *Církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992, s. 229.

³³ Srov. DE DALMASES, Candido. *Otec a magister*. Řím – Praha: Křesťanská akademie, 1992, s. 50.

má vyznačovat větší otevřeností, zohledněním individuální a sociální dimenze jednotlivce a stále intenzivnějším životem s Bohem.³⁴

---

³⁴ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti. Dějiny teologie a duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 60-62.

2 Tanec a náboženství

Od počátku lidských dějin byl tanec jedním ze způsobů sebevyjádření člověka. V pravěku byl tanec spojen se základními životními potřebami, tedy se získáváním obživy, s plodností a obranou proti nepříteli. Jednalo se zejména o magické tance k zajištění úspěchu při lovu, přivolávání deště či jiné ovlivňování počasí, tance plodnosti a bojové tance. U préríjních indiánů se setkáváme s tancem totemovým, slunečním, tancem Velkého ducha. Obřady šamana, který zastával roli duchovního i lékaře, byly rovněž hojně doprovázeny tancem a zpěvem. Dále tanec doprovázel významné životní události, jako bylo narození, iniciace – přijetí mezi dospělé, svatba a úmrtí.

Septí tance s náboženským životem bylo patrné už v pravěku, ovšem k opravdu pevnému spojení došlo ve starověkých kulturách. K náboženským obřadům tanec neodmyslitelně patřil v Egyptě, na Krétě, v Řecku, Římě, Indii. Při těchto příležitostech mohli často tančit jen vybraní a zasvěcení tanečníci, kněží nebo kněžky a tance bývali pečlivě nacvičované.³⁵

Tanec starobylých společností tedy úzce souvisel s životem jako celkem. Spjoval v sobě význam náboženský, společenský, estetický, případně i sportovní a erotický. Činnosti dnešního člověka jsou velmi diferencované a specializované. Tanec v moderní společnosti se stal především záležitostí společenskou a sportovní, přesto ale stále zůstává také výrazem náboženského přesvědčení a projevem zbožnosti.³⁶

Tato práce je psána z křesťanského pohledu, proto se následující stať zabývá tancem v Bibli, která je jedním ze základních pramenů křesťanské nauky. V další podkapitole pak bude pojednán tanec ve světových náboženstvích.

2.1 Tanec v Bibli

Zprávy o tanci nám podává především Starý zákon. Mluví se zde o tanečním reji, křepčení, poskakování, tleskání a zpěvu za doprovodu bubínků, flétny, cimbálu a dalších nástrojů. Jsou zde tance vnímané negativně, jako byl modloslužebný tanec Izraelitů kolem

---

³⁵ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem. Role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012, s. 21-54.

³⁶ Srov. REY, Jan. *Jak se dívat na tanec*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1947, s. 45-46.

zlatého telete. Ale ve většině případů se jedná o pozitivně laděné zprávy, kdy se tančí při oslavách radostných událostí a ke chvále Boha.³⁷

„Čtení Starého zákona očima tanečnice zachycuje krásné prolínání těla a srdce, těla a duše. Ze stránek vystávají historická setkání mužů a žen zvedajících ruce k modlitbě, sklánějících se a padajících na zem v Boží přítomnosti, krčících se a válejících se žalem a tančících se slavnostní chválou. Lid Izraele je tančící lid, pohybující se lid, lid ztělesňující všechnu svou slávu a bídu (vlastní překlad).“³⁸

“Bůh se fyzicky pohyboval v dějinách s Izraelity, když byli vyvedeni z Egypta. Bůh šel před izraelským lidem v oblaku, když doslova chodili, reptali a hledali manu v poušti. Myšlenka pohybu byla pro Izraelity základní; možná to neformulovali přesně takto, ale pohyb se stal základní metaforou pro duchovní cestu: chůze pouští, tanec ve chvále, stání v modlitbě nebo válení se v nářku jsou nedílnou součástí duchovně-fyzické reality (vlastní překlad).“³⁹

Ve Starém zákoně se opakovaně setkáváme s tancem a zpěvem chval za doprovodu bubínků, který oslavuje vítězství. Když Izraelité prchali před Egyptany, přešli Rudé moře, ale pronásledovatele vody pohltily. Tehdy prorokyně Mirjam a všechny ženy vyšly s bubínky v tanečním rejí a Mirjam a muži zpívali oslavnou píseň Hospodinu (Ex 15,19-21). Podobným způsobem bylo slaveno vítězství nad Pelištejci, když se David vracel z vítězné bitvy (I Sam 18,6-7). Ženy tančily a muži zpívali chvalozpěv při vítězství nad vojevůdcem Holofernem. Tomu statečná Júdit usekla hlavu, a tak zachránila své obležené město (Jud 15,12-13).

Příklad velkého náboženského nadšení vyjádřeného tancem podává Druhá kniha Samuelova, která vypráví, jak David a všichni izraelský lid křepčili v průvodu při přenášení Boží schrány. Když pak David schránu doprovázel na Sión, točil se a poskakoval před Hospodinem ze vsí síly, až se za něho jeho žena Míkal styděla, pohrdala jím a jeho nedůstojné chování mu vyčítala. Bůh ale viděl, že se David upřímně raduje z Boží přítomnosti, a proto potrestal jeho ženu neplodností. (II Sam 6,1-23)

---

³⁷ Srov. SCHMITT, Jean-Claude. *Svět středověkých gest*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., 2004, s. 61.

³⁸ SNOWBER, Celeste. *Embodied prayer: Toward Wholeness of Body Mind Soul*. Kelowna: Northstone Publishing Inc., s. 69.

³⁹ Tamtéž, s. 71-72.

Také žalmy vyjadřují takovou spontánní radost z Boha, jaká přiměla Davida nespoutaně tančit.⁴⁰ Některé přímo vybízejí ke chvále Hospodina tímto způsobem:

„Můj nářek jsi změnil v taneční rej,...“ (Ž 30,12)

„A dají se do zpěvu a tance:

Všechna spása pramení mi z tebe!“ (Ž 87,7)

„...ať tanečním rejem chválí jeho jméno,

ať mu pějí žalmy při bubnu a citaře.“ (Ž 149,3)

„...chvalte ho bubnem a tancem,

chvalte ho strunami a flétnou...“ (Ž 150,4)

V Novém zákoně už mnoho zmínek o tanci nenajdeme. Podle Snowberové se tanec jako výraz radosti a díkůvzdání přenesl i do novozákonního období. Naznačuje to podobenství o marnotratném synu. Otec se raduje z návratu ztraceného syna a dá vystrojit hostinu s hudbou a tancem (Lk 15,11-32). A právě proto, že byl tanec zcela přirozenou součástí každodenního života, nebylo nutno se o něm zvlášť zmiňovat.⁴¹

Evangelista Matouš vypráví o oslavách narozenin krále Heroda, na nichž tančila krásná Salome. (Mt 14,1-12) Tento tanec je ale vnímám jako smyslný a hříšný, neboť v důsledku vedl k popravě Jana Křtitele.

2.2 Tanec ve světových náboženstvích

Následující text chce ukázat, že tanec se praktikoval ve většině světových náboženských systémech. V průběhu věků se vztah k tanci a jeho využití při náboženských obřadech proměňuje. Zdá se, že je to záležitost spíše okrajová, která se týká pouze

---

⁴⁰ Srov. LEWIS, Clive Staples. *Úvahy nad žalmy*. Praha: Návrat domů, 1999, s. 41.

⁴¹ Srov. SNOWBER, Celeste. *Embodied prayer: Toward Wholeness of Body Mind Soul*. Kelowna: Northstone Publishing Inc., s. 80-81.

jednotlivých regionů, národů, náboženských řádů či škol. Vždy ale byly a jsou skupiny věřících, pro které je vyjádření svého vztahu k Bohu tancem podstatné.

2.2.1. Islám

V islámu se tanec uplatňoval zejména v Súfismu, který je označován jako islámská mystika. Tedy duchovní cesta, která se vyznačuje kontemplativním asketickým způsobem života a hledáním niternějšího vztahu k Bohu. Súfismus zahrnuje mnoho dalších řádů a větví, které se liší svým učením i obřady.

Jeden z těchto řádů nese název Mawlawíja. Zájemci o vstup museli asketicky žít 1001 dní v ústraní. Významnou součástí řádových obřadů se stal tanec a hudba. Z nástrojů se nejprve používala flétna, později také citera, loutna, různé bubínky a další. Tanec a hudba jsou prostředky, které mají pomoci k navození extáze. Muži vykonávající tyto obřady jsou nazýváni tančícími nebo též vířícími dervíši. Tito muži jsou oblečeni v přepásaných širokých suknicích a na hlavě mají vysokou čepici, která má tvar muslimských náhrobních kamenů.

Jejich tanec je vlastně dvojí kroužení. Jednak se každý tanečník točí na pravé noze kolem své osy, přičemž rychlost pohybu stále stoupá. A zároveň se celý kruh tanečníků pohybuje v prostoru a končí v místě, kde začal. Tanec má mystický význam, jeho výklad podává súfijská filozofie i verše Koránu. Zároveň víření představuje pohyb nebeských těles.⁴² „*Při tomto kroužení prožívají s požitkem stav, kdy jsou pohlceni v Bohu...Když toto kroužení skončí, šejch všechny zdraví...“Mír Boží s vámi, ó milující a poznávající! Vaše kroužení se skončilo a vaše tajemství doznělo. Bůh vám dopřál dospět ke skutečnosti jistoty a kontemplace Pána světů!*“⁴³ Tanec dervíšů se konal pravidelně dvakrát měsíčně po páteční modlitbě, na některých místech i častěji.

I když byl tento taneční a hudební projev kritizován zastánci ortodoxního náboženství, našel si své příznivce v širokých vrstvách obyvatel a do řádu vstupovali i někteří vládci.⁴⁴

---

⁴² Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus. Dějiny islámské mystiky*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2008, s. 232-233.

⁴³ Tamtéž, s. 235.

⁴⁴ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus. Dějiny islámské mystiky*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2008, s. 231-235.

2.2.2. Hinduismus

Pro hinduismus je typické spojení duchovního prožitku s tělesným cvičením. Jóga má pomocí duchovních a tělesných cvičení odstranit špatné sklony, očistit duši od zátěže z minulých životů a vysvobodit ji z dalších inkarnací.⁴⁵

Přímo s tancem je spojen jeden ze tří nejvýznamnějších bohů hinduismu Šiva. Tento bůh se postupně vyvinul z několika jiných, snad i proto je nazýván různými jmény, zobrazován různými způsoby a jeho charakteristika v sobě nese protiklady. Je pánem divoké přírody, je mu připisována ničivá síla, ale samotné jméno Šiva znamená milostivý. Bývá znázorňován při meditaci ale také tančící. Svým kosmickým tancem udržuje vesmír v uspořádaném pohybu.⁴⁶

V jihoindických chrámech je typicky zobrazován ve svém věčném tanci. Pravou nohou drtí démona a levou nohu má vysoko zvednutou. V jedné ze čtyř rukou drží bubínek, oči má přivřené v transu. Jeho mužskou energii doplňuje jemný tanec jeho dobrotivé partnerky Párvatí. Na počest Šivy denně tančily krásné chrámové tanečnice tanec, který trval hodinu a půl.⁴⁷ Později vznikly taneční styly, které předváděly mytologické příběhy, často ze života Kršny a Rádhy.⁴⁸

Hudba a tanec i dnes doprovází řadu náboženských svátků a festivalů. Jedním z nich je Durga pudža, devítidenní svátek oslavující vítězství dobra nad zlem, kdy se tančí, zpívá, hraje, hoduje i nakupuje. A zvláště mladí lidé si užívají nočního hýření a tancování.⁴⁹

---

⁴⁵ Srov. KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka; KROPÁČEK, Luboš a kol. *Základy asijských náboženství I. díl. Judaismus, islám, hinduismus, buddhismus, sikhismus, pársismus*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004, s. 121-122.

⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 128.

⁴⁷ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem. Role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012, s. 54.

⁴⁸ Srov. Srov. KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka; KROPÁČEK, Luboš a kol. *Základy asijských náboženství I. díl. Judaismus, islám, hinduismus, buddhismus, sikhismus, pársismus*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004, s. 146.

⁴⁹ Srov. SELF, David. *Encyklopedie světových náboženství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 72-73.

2.2.3. Buddhismus

V tomto širokém filozoficko-náboženském systému je tanec spjat především s buddhismem tibetským, kde se praktikují posvátné tantrické tance „čam“. Tyto tance, pořádané mnichy v kláštorech, především na nádvořích, hrají důležitou úlohu v jejich životě a v náboženské praxi. Byly utvářeny řadou událostí a tradic po celá staletí a přežily až do dnešní doby, kdy mají podobu pantomimického vystoupení v maskách a kostýmech. Tanec praktikují všechny školy tibetského budhismu. Existuje mnoho typů a forem a tančí se v různou dobu a s různým cílem. Jeho smysl je však vždy čistě náboženský. Obecně je hlavním smyslem tohoto posvátného tance zničení nepřátel buddhistické nauky a osvobození od všech negativních skonů, které brání pravému poznání. Taneční meditace je jednou z cest, která má pomoci vysvobození z koloběhu znovuzrovnání a dosažení nejvyššího stupně osvětlení. Tyto tance se konají před zraky veřejnosti, a tak mají ke zmíněnému cíli dopomoci i zúčastněným divákům.

„Čam“ se rozšířil i za hranice Tibetu, například do Mongolska, Číny, Nepálu, Bhútánu a Indie. V nových oblastech do tance pronikly místní náboženské zvyklosti a tím také nabyly nových podob.⁵⁰

2.2.4. Judaismus

O významu tance v judaismu se zmíním podrobněji. Jednak křesťanství z tradice judaismu vychází a navazuje na ni, ale také tance, které se v současnosti v křesťanském prostředí rozšiřují, vycházejí z velké části právě z tanců židovských.

Na úvod je nutno zastavit se u židovského pojetí spirituality. Náboženský život v judaismu není oddělený a vyčleněný z ostatních životních oblastí, jako rodina, společnost nebo práce, ale usiluje o posvěcování každého dne, každé chvíle, každé činnosti. Ideálem je tedy žít neustále s vědomím Boží přítomnosti, s úmyslem uctívání Boha. Vše, co žid dělá, dělá pro Boha a pro své posvěcování.⁵¹ V následujícím textu, kde se nelze vyhnout pojmům jako život společenský, rodinný, náboženský... je tedy potřeba mít stále na zřeteli toto pojetí.

---

⁵⁰ Srov. TRÁVNÍČEK, Kryštof. *Čam – několik pohledů na religiózní tantrické tance tibetského buddhismu*. In *Sacra*, 2005, roč. 3, č. 2, s. 32-50. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/118392>

⁵¹ Srov. DE FIORES, Stefano; GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 1270-1271.

Ve společenském a náboženském životě židovského národa měly tance své pevné místo od starověku a mají ho dodnes. Tanec byl spjat s koloběhem přírody a s tím souvisejícími hospodářskými činnostmi. Podobně jako v jiných národech doprovází tanec významné životní události, jako jsou narozeniny, svatby nebo jiné rodinné oslavy, ale také je nedílnou součástí různých náboženských svátků, při kterých je tanec vlastně formou modlitby.

Bible, Mišna a Talmud uvádějí tanec v různých kontextech jako významnou náboženskou aktivitu a projev radosti. Není zde většinou žádný podrobnější popis toho, jak se tanečníci pohybovali, zmiňovány jsou poskoky, průvody, tance kruhové.

Tance lze rozlišit podle účelu a příležitosti, při které se prováděly. Vítězné tance za doprovodu bubnů oslavovaly vojenské vítězství a ženy jimi vítaly vítěze při návratu z boje. Při náboženských obřadech se tančilo kolem oltáře, uplatňovaly se tance oslavné až extatické. Lidové tance doprovázely mnoho náboženských svátků.

V diaspoře přestával tanec plnit svou úlohu doprovázení běžných činností během roku v Izraelské zemi. V rabínské literatuře najdeme různé postoje vůči tanci, od zapojení tance do náboženských obřadů po úplné zákazy. Zakazovaly se hlavně tance na veřejnosti. Dále ale pokračovaly tance při svatbách a některých náboženských svátcích. Velmi veselé až rozpustilé jsou oslavy svátku Purim, který připomíná záchranu židů před zlovolným Hamanem, podle knihy Ester. Při svátku Simchat Tóra (Radost z Tóry), který je oslavou Božího slova, se tančí se svitky Tóry v rukou v synagoze. Do židovských tanců postupně pronikaly prvky místní kultury.

V různých oblastech a národech, kam se judaismus rozšířil, se přístup k tanci lišil. Mezi národy, pro které byl tanec velmi důležitou součástí společenského i náboženského života, patří například Maročané, Gruzíni, Libyjci, Etiopané a lidé narození v Jemenu a Kurdistánu. Pro židovství je typické, že tančí muži a ženy odděleně. Forma tance obou skupin je také dosti odlišná. Prvky mužského tance jsou velmi výrazné, ať už jde o kroky nebo gesta rukou. Ženský taneční projev je oproti tomu zdrženlivější. V Kurdistánu, na rozdíl od ostatních komunit, tančí ženy a muži dohromady.

Velký význam má tanec u Chasidů. Zakladatel chasidismu Jisra'el ben Eliezer učil své následníky, že „*tance Žida před jeho Stvořitelem jsou modlitby*“. Postupně se zrychlující tanec měl navodit náboženské nadšení až extázi. Typický chasidský tanec je kruhový.

Odpovídá to jejich filozofii, že všichni jsou si rovni. Kruh nemá konec ani začátek, nikdo v něm nemůže zaujímat nějaké významnější místo, nikdo není první ani poslední, všichni jsou články řetězu. Doprovázející hudbu doplňují krátké písně složené z textů Bible nebo Talmudu. Tančilo se v páteční i sobotní večery, tedy na začátku a na konci šabatu, dne odpočinku, a při mnoha svátcích. V tomto směru chasidismus ovlivnil a inspiroval slavení náboženských židovských svátků obecně.⁵²

Židé, kteří se po vzniku státu Izrael v roce 1948 vrátili do své vlasti, s sebou přinesli rozličné prvky jiných národních tanců: slovanský, románských, arabských a dalších. Současný repertoár židovských tanců je tedy velmi pestrý.

2.2.5. Tanec v křesťanství

Na téma tanec a křesťanská modlitba nenajdeme v literatuře mnoho záznamů a ty, které existují, pojednávají především o zákazech a varováních před hříšným tancem. Přesto se i v křesťanském náboženství tanec uplatňoval a v současné době znovu více praktikuje.

Tanec, na který byli lidé zvyklí z pohanských rituálů, celkem plynule přenesli do bohoslužeb křesťanských. Tančilo se hlavně o Velikonocích a Vánocích a dalších svátcích. Uplatnily se zejména kruhové tance s drobnými úkroky do stran a tance v průvodu doprovázené zpěvem hymnů.⁵³ Dle Theodosia první křesťané v Antiochii tančili v kostelích a u hrobů mučedníků. Jednalo se o vážné tance, kdy muži a ženy šli zvlášť v průvodu za zpěvu hymnů. Dále Zíbrt zmiňuje pověst, podle které ve třetím století biskup Gregorius Thaumaturgus zavedl tanec do křesťanských obřadů. Svatý Bazil ve čtvrtém století nabádal k tanci, neboť andělé v nebi také tančí.⁵⁴ Podobně přirovnává Jan Zlatoústý lid modlící se v kruhu k tanci andělů v nebi. Pozitivně se k tanci vyjadřují také církevní otcové Řehoř z Nyssy a Řehoř Naziánský, když chválí Davidův tanec před archou. Druhý ze jmenovaných

---

⁵² Srov. SKOLNIK, Fred a spol. *Encyclopaedia Judaica vol. 5*. Detroit: Thomson Gale, 2007, s. 409-412.

⁵³ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem. Role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012, s. 55.

⁵⁴ Srov. ZÍBRT, Čeněk. *Jak se kdy v Čechách tancovalo*. Praha: Knihtiskárna F. Šimáček nakladatelé, 1895, s. 7-8.

Řehořů dokonce vyzýval císaře Juliána k tomu, aby skoncoval s pohanskými tanci a raději důstojně tančil na počest Boha, jak se patří na křesťana.⁵⁵

Období středověku tancům v církevním prostředí nepřálo. Postupně se vytrácel náboženský smysl a tanec se stával často jen bujarou zábavou. Církev začala tance v rámci křesťanských obřadů zakazovat. Zřejmě poprvé to bylo roku 622, kdy byly zakázány taneční průvody při křesťanských slavnostech a označeny jako hříšné. Zákazy tance se pak ještě po dlouhá století opakovaly na mnohých koncilech. Z toho lze usuzovat, že tance se v církvi praktikovaly i nadále. K zastrašení tanečníků kolovaly různé zkazky o tom, jak tanečníci u kostela či na hřbitově byli zakleti, když neuposlechli výzvy kněze, aby svým tancem nerušili náboženské obřady.⁵⁶

V církevním prostředí, tedy v kostelích a kláštorech nebo na jejích nádvořích, se tanec přece jen v některých regionech či městech až do počátku novověku zachoval, zejména ve španělských, portugalských, francouzských nebo německých. Tančilo se tu především při oslavách velkých liturgických svátků, o svátcích svatých patronů či mučedníků.⁵⁷ Ve francouzských katedrálách se například o Velikonocích praktikoval rituální tanec kanovníků. Ti se pohybovali v labyrintu a za zpěvu velikonočního chvalozpěvu si házeli s míčem, ve kterém byl spojen symbol stále vycházejícího slunce s Kristovým zmrtvýchvstáním.⁵⁸

Do současnosti zůstal tanec součástí slavení liturgických svátků jen v ojedinělých případech a místech. Například v katedrálách v Seville a Toledu tančí sbor chlapců před oltářem starodávný tanec při slavnosti Božího těla a o dalších svátcích.⁵⁹

Tanec se nikdy nestal oficiálním prvkem katolické liturgie. Kardinál Ratzinger přímo uvádí: „*Tanec není součástí křesťanské liturgie*“.⁶⁰ A považuje za nevhodné snažit se zatraktivnit liturgii tanečními vystoupeními, protože liturgie má být zaměřena k Bohu, a ne

---

⁵⁵ Srov. SCHMITT, Jean-Claude. *Svět středověkých gest*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s. r. o., 2004, s. 62-63.

⁵⁶ Srov. ZÍBRT, Čeněk. *Jak se kdy v Čechách tancovalo*. Praha: Knihovna F. Šimáček nakladatelé, 1895, s. 8-10.

⁵⁷ Srov. HEERS, Jacques. *Svátky bláznů a karnevaly*. Praha: Argo, 2006, s. 54-71.

⁵⁸ Srov. HEERS, Jacques. *Svátky bláznů a karnevaly*. Praha: Argo, 2006, s. 54-71., s. 71 nebo též: SCHMITT, Jean-Claude. *Svět středověkých gest*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s. r. o., 2004, s. 63-64.

⁵⁹ Srov. REY, Jan. *Jak se dívat na tanec*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1947, s. 50.

⁶⁰ RATZINGER, Joseph. *Duch liturgie*. Trnava: Dobrá kniha, 2005, s. 87.

sama na sebe.⁶¹ Nicméně se při liturgii tanec i v současnosti ojediněle používá, a to zejména v některých afrických a amerických regionech, pro jejichž obyvatele je tanec přirozenou součástí života, a tedy i spirituality.

Na území České Republiky lze v současnosti pozorovat rostoucí zájem o modlitbu tancem a gesty. Komunita Blahoslavenství, sdružující kněze, zasvěcené osoby, laiky i rodiny, využívá tanec jako formu modlitby a zapojuje je do slavení liturgie. Tyto tance vycházejí zejména z židovských kruhových tanců, ale tvoří si zde i vlastní choreografie, které odpovídají potřebám jejich komunity. Organizují zde duchovní cvičení pro ženy, jejichž podstatnou součástí je právě modlitba tancem.

Podobně zapojuje tance do svého života i ekumenická komunita Chemin Neuf. Sdružení YMCA setkání pravidelně pořádá víkendy pro ženy, kde účastnice s těmito tanci seznamuje a vykládá jejich smysl tak, aby skutečně mohly sloužit jako modlitba. Na mnoha místech se formují skupinky věřících, často žen, které se scházejí za tímto účelem. Kruhové židovské tance bývají k vidění i na akci Noc kostelů.

---

⁶¹ Srov. RATZINGER, Joseph. *Duch liturgie*. Trnava: Dobrá kniha, 2005, s. 87.

3 Teologie modlitby tancem

3.1 Pohled teologické antropologie na tělo

Člověka, a konkrétně jeho tělesnou stránku, lze zkoumat z mnoha hledisek. Z pestré škály pohledů teologické antropologie na tělo budou v následujícím textu krátce zmíněny jen dva přístupy, které přímo souvisí s naším tématem.

3.1.1. Člověk jako jednota ducha, duše a těla

Křesťanský pohled na člověka silně a na dlouho ovlivnil platónský dualismus. Podle něho hmotné tělo brání nesmrtelné duši dosáhnout nejvyššího dobra.⁶² To ale neodpovídá antropologii Písma, které vždy vidí člověka v jeho celistvosti. Tělo a duše nejsou dvě samostatné složky lidské osoby, pouze se tyto pojmy používají v odlišných souvislostech. Pojem „tělo“ se využívá spíše ve vztahu člověka k hmotnému světu, zatímco „duše“ ve vztahu k Bohu. Ať už se mluví o duši nebo o těle, poukazují tato označení vždy na celého člověka.⁶³

Patristická tradice, která se rozvíjela v prostředí helénské kultury, se musela vypořádat s platónským pohledem na člověka. Otcové hledali přesnější definice těla a duše a snažili se vysvětlit spojení mezi nimi. Některé školy, například alexandrijská, rozlišují navíc ještě duši (psyché) a ducha (pneuma). Duše je složka oživující tělo a duch umožňuje poznání Boha.

Jednotu člověka jasně prosadil Tomáš Akvinský. V bytí člověka a v každém jeho jednání je vždy přítomný podstatně sjednocený tělesný i duchovní rozměr. V novodobé teologii navazuje na Akvinského Karel Rahner a snaží se jeho pojetí člověka přiblížit novým jazykem z hlediska současné filozofie. Vychází z personalismu a tělo považuje za „bytný symbol“ ducha, tedy nutný viditelný projev duše. Zjednodušeně lze shrnout: nelze hovořit o bytí duše a těla, ale pouze o „bytí člověka“ jako jednoty duše a těla.⁶⁴

---

⁶² Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 124.

⁶³ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie. Člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 60-61.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 62-64.

Člověk sám sebe neprožívá jako složeného z částí, ale jako konkrétní celistvé „Já“. V našem jediném vědomí se odehrávají úkony myšlení a rozhodování, city a nálady, smyslové vnímání a tělesné stavy. A to vše spolu úzce souvisí a prolíná se. Tělesný život člověka je možný jen proto, že si uvědomuje sám sebe a svobodně tvoří svůj život, tedy že existuje jeho duchovní život. Duchovní život je pak možný pouze v hmotném těle.⁶⁵ *“Tělo je bytostně tělem duše a duše je právě tak bytostně duší tohoto těla. Obojí tvoří bytostnou jednotu.”*⁶⁶

Druhý Vatikánský koncil se vyjadřuje k podstatě, důstojnosti a povolání člověka takto: *„Člověk je jednota duše a těla. Jakožto tělesná bytost v sobě zahrnuje prvky hmotného světa; v něm dosahují svého vrcholu a pozvedají hlas k svobodnému chválení Stvořitele. (Srov. Dan 3,57-90) Člověk proto nesmí pohrdat tělesným životem, nýbrž naopak je povinen považovat své tělo za dobré a hodné úcty, poněvadž bylo stvořeno Bohem a posledního dne má být vzkříšeno. Je však raněn hříchem a pociťuje odboj těla. Důstojnost člověka tedy vyžaduje, aby oslavoval Boha ve svém těle...”*⁶⁷

3.1.2. Jsme stvořeni k obrazu božímu

Starý zákon hned na začátku uvádí, že člověk byl stvořen jako Boží obraz (Gn 1,26). V Novém zákoně jde především o podobnost s Kristem. On je dokonalým obrazem Otce a člověk se podílí na obrazu Krista, jak na mnoha místech uvádí apoštol Pavel (např. Řím 8,29; Kol 3,9; 1Kor 15,47). Ježíš Kristus je obrazem svého Otce tím, že zjevuje Otcovu lásku, svým zmrtvýchvstáním a oslavením. Na tom všem má člověk podíl už zde na zemi, ale teprve v životě věčném bude jeho účast na Božím životě dovršena.

Přístupy církevních otců k tomuto tématu jsou dosti rozdílné. Mnozí ho, pod vlivem platonismu, vnímají zcela duchovně jako účast na bytí Boha. Obraz Boží lze najít v duchu, v kontemplativním poznání nebo moudrosti. Naproti tomu sv. Irenej i někteří další otcové vidí obraz Boží i v lidském těle, a to především v těle oslaveném.

Významněji pak k této otázce přispěl až 2. Vatikánský koncil, který z biblického pojetí člověka jako obrazu Božího, vychází ve své antropologii. Na člověka jako obraz je

---

⁶⁵ Srov. CORETH, Emerich. *Co je člověk*. Praha: Zvon, 1996, s. 140-142.

⁶⁶ Tamtéž, s. 147.

⁶⁷ *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes*, čl. 14.

možné nazírat pouze z christocentrického hlediska.⁶⁸ Člověk ve své tělesnosti poznává Ježíše Krista, je jím bezmezně přijat a obdarován. Ve svém těle je vtažen do láskyplného vztahu Otce a Syna, jejichž vzájemnost se projevuje v Duchu svatém.⁶⁹ „Právě v ponoření vlastního těla do Kristova těla se mu odkrývá tajemství Kristovy osoby jako osoby Syna Božího...“⁷⁰

Dle učení 2VK je určitý obraz v každém člověku, ale nejdokonaleji se uskutečňuje až ve společenství s oslaveným Kristem ve věčném životě.⁷¹ Člověk je obrazem Božím především tím, že svým bytím zjevuje lásku svého Stvořitele a tím, že je sám povolán k lásce, a to k lásce k Bohu a ke světu.⁷²

3.1.3. Shrnutí

Bůh stvořil hmotný svět, který se dále mění a vyvíjí. Každého člověka tvoří jako jedinečnou bytost, která disponuje svým osobitým způsobem myšlení, kreativitou, schopnostmi a dovednostmi. Takto vybaveni jsme všichni povoláni k životu a ke spolupráci na stvořitelském díle. Všichni jsme zváni k tomu, abychom vstupovali do vztahů s ostatními lidmi a s Bohem a přiváděli všechny tvory ke svému Stvořiteli.⁷³

Současný svět přináší křesťanské antropologii (a teologii vůbec) mnohé výzvy. Jednou z nich je promýšlení smyslu a stavu celého stvoření a péče o něj ve světle nových poznatků vědců z různých biologických a ekologických disciplín.

Rovněž pohled na člověka je třeba konfrontovat s poznatky psychologie a lékařské vědy. Tyto obory stále více odhalují komplexnost lidského života, provázanost a podmíněnost vědomí a fyzického těla, potřebu dotyků a blízkost druhých osob k zachování duševního i tělesného zdraví. Otázka tělesnosti byla často redukována jen na některá témata

---

⁶⁸ Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie. Člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 68-70.

⁶⁹ Srov. HOJDA, Jan. *V paradoxu lásky: tělesnost jako podmínka Božího zjevení a téma systematické teologie*. In *Verba theologica*, 2019, roč. 18, č. 2, s. 23.

⁷⁰ Tamtéž, s. 23.

⁷¹ Srov. *Věroučná konstituce o církvi Lumen gentium*, čl. 22, 34.

⁷² Srov. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie. Člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 71.

⁷³ Srov. PAPEŽ FRANTIŠEK. *Laudato Si'*: *Encyklika o péči o společný domov*, Praha: Pulínky, 2018, čl. 80-83.

sexuální morálky. Člověk je však předurčen k obnově a vzkříšení i se svým tělem. Tedy i lidská tělesnost by měla být doceněna už zde na zemi.⁷⁴ V tomto směru je potřeba větší otevřenosti, empatie a hledání cest k celostnímu rozvoji člověka v křesťanském duchu.⁷⁵

3.2 Tělo při modlitbě

Lidské tělo umožňuje existenci duchovního života. Coreth mluví o tělu jako o médiu ducha. Lidský duch je činný a skrze tělo tuto svou činnost projevuje. Tělo je tedy také médiem naší činnosti a médiem vyjádření. Jen skrze hmotné tělo můžeme být v kontaktu se světem, navazovat vztahy. Jen tělesných chováním dáváme druhým poznat své smýšlení, city, lásku. Nejlépe se naše vnitřní hnutí odráží ve výrazu obličeje (dobrota, radost, láska, zklamání, nenávisť, vztek, lhostejnost), ale vyjadřují ho též všechna vnější gesta, postoj, chování.⁷⁶

Naše vnitřní nastavení se neodráží jen ve vnějším tělesném výrazu, nýbrž prostupuje celým tělem, i našimi vnitřnostmi. O tom svědčí biblický pohled na člověka, který je celistvý. Lidská bytost je vnímána jako integrovaný vtělený člověk, ne jako objekt složený z mnoha oddělených částí. Nejlépe to vyjadřuje terminologie Starého zákona, která různě zaměňuje výrazy jako duše, dech, srdce, mysl, maso, kosti. Kosti se chvějí strachem (Jb 4,14) nebo naopak jásají (Ž 51). Srdce se zatvrdí (Ex 14,8), je ustrašené (Lv 26,36) nebo jásá a raduje se (Ž 16,9). Ledví napomíná (Ž 16,7) i jásá (Př 23,16). Nitro se svírá (Jr 4,19), játra naříkají (Pl 2,11). Části těla se používají k vyjádření niterných hnutí a tužeb, modlitby k Bohu. To, co prožíváme ve svém nitru, je vyjádřeno tělem. Intenzivní strach či smutek skutečně fyzicky pociťujeme ve svém nitru jako svírání či bolest. Podobně i radost a nadšení cítíme v celém těle.⁷⁷

Při modlitbě se tedy člověk obrací k Bohu ve své celistvosti. Postavení těla pomáhá duši lépe se soustředit, a naopak duše vyjadřuje svá hnutí ve fyzickém gestu a postoji jako

---

⁷⁴ Srov. PETRÁČEK, Tomáš. *Nepřítel duše, bratr oslík, chrám Ducha svatého. K některým aspektům pojmání těla a tělesnosti v dějinách západní církve*. In *Verba theologica*, 2019, roč. 18, č. 1, s. 14-16.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 18.

⁷⁶ Srov. CORETH, Emerich. *Co je člověk*. Praha: Zvon, 1996, s. 147-148.

⁷⁷ Srov. SNOWBER, Celeste. *Embodied prayer: Toward Wholeness of Body Mind Soul*. Kelowna: Northstone Publishing Inc., s. 34-36.

v obraze. Je ale potřeba rozlišovat, které fyzické projevy jsou vhodné ve veřejném prostoru a která patří do soukromí.⁷⁸

3.2.1. Význam gest a postojů

Nyní se zastavíme u výkladu nejběžnějších tělesných postojů a gest používaných při liturgii i při osobní modlitbě. Mnohá gesta jsou pro nás už tak běžná a zautomatizovaná, že je provádíme nedbale, bez hlubšího prožitku a uvědomění si skutečnosti, kterou vyjadřují. Naši modlitbě by velmi prospělo, kdybychom věnovali plnou pozornost všemu, co k ní patří. „Člověk je bytost se symbolickým rozměrem a od přirozenosti potřebuje gesto, pohyb a symbol, aby se mohl v plnosti vyjádřit a přijmout skutečnost, které se účastní.“⁷⁹

Modlitbu obvykle zahajujeme znamením kříže. Když toto znamení provádíme pomalu, pečlivě a veliké od čela k hrudi a od ramene k rameni, můžeme cítit, jak celou naši bytost a celý náš život Bůh objímá. V tomto znamení vykoupení nám žehná, posvěcuje nás a chrání.⁸⁰

Klidná a pevná chůze vyjadřuje naši lidskou důstojnost. Jsme vyvolený putující lid. Jsme vyzýváni, abychom vstali, všechno opustili a vydali se na cestu. Jen tak se můžeme setkat s Bohem, ale i se sebou samým a s druhými lidmi.⁸¹

Stání před Bohem vyjadřuje naši úctu a připravenost. Jsme bdělí, soustředění a pohotoví k činu. Stojíme při různých liturgických úkonech jako je čtení evangelia, křest, skládání či obnova manželského slibu, abychom vyjádřili důležitost takového okamžiku a připravenost přijmout a plnit závazek.⁸² Symbolický význam vzpřímeného postoje ukazuje

---

⁷⁸ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Umíme se modlit?* Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s. r. o., 2014, s. 18-20.

⁷⁹ KWIECIEŃ, Tomasz. *Chvála těla. Tělesný rozměr liturgie.* Praha: Krystal OP, s. r. o., 2017, s. 55.

⁸⁰ Srov. GUARDINI, Romano. *O posvátných znameních.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992, s. 8.

⁸¹ Srov. tamtéž, s. 14-15 nebo též: CROISSANT, Jo. *Tělo, chrám krásy.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 35-36.

⁸² Srov. GUARDINI, Romano. *O posvátných znameních.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992, s. 12.

na to, že člověk je bytost nacházející se mezi nebem a zemí, je bytostí duchovní i tělesnou.⁸³ Stáním vyjadřujeme také naši naději na příchod věčné radosti, na zmrtvýchvstání.⁸⁴

Klečení je výrazem pokory, pokání, potřeby očištění. Kající obvykle v této poloze čeká na rozhřešení. V kleče se také modlí ten, kdo o něco intenzivně prosí. Klečení (a podobně i klanění) je rovněž výrazem úcty a chvály, proto padáme na kolena před Nejsvětější svátostí a na Velký pátek před křížem.⁸⁵ Na kolenou se symbolicky před Bohem snižujeme, uvědomujeme si, jak jsme před ním ubozí a malí. V této pozici může naše srdce volat: „*Můj veliký Bože!*“⁸⁶

Při modlitbě můžeme též sedět. Je to pozice učedníka, který se ztiší a naslouchá. Tělo, i když sedíme rovně a důstojně, se uvolní a mysl je připravena k přijímání slova a k rozjímání o něm. Tato poloha nám může připomínat, že máme být před Bohem upřímní, že k němu smíme být důvěrní, všechno mu můžeme svěřit.⁸⁷

A dále jsou tu četná gesta rukou. Výpovědi našich rukou mohou být velmi rozmanitá, výrazná a také emotivní. Často bezděčně gestikulujeme při mluvení, a tak ruce dokreslují to, co nebylo přímo vysloveno. Podobně tomu může být při modlitbě. Člověk ponořený v modlitbě pevně spojí dlaně s propletenými prsty před sebou, jako by se uzavřel před okolním světem a zůstal jen sám se sebou a s Bohem. Narovnané dlaně přitisknuté celou plochou k sobě vyjadřují úctu, poslušnost, pokoru, jako bychom své svázané ruce vkládali do Božích a zcela se mu odevzdávali. S radostí a chválou pak zvedáme směrem k nebi celé paže. Je to gesto, ve kterém se s důvěrou odevzdáváme tomu, kdo nás tak převyšuje a miluje. A zároveň vztahujeme ruce v očekávání obdarování. Ruce složené na srdci doprovází naše niterné spojení s Bohem.⁸⁸ Kající se bije v prsa. A ruce překřížené přes hrudník mohou navodit pocit, že nás Bůh pevně drží ve své náruči.

---

⁸³ Srov. KWIECIEŃ, Tomasz. *Chvála těla. Tělesný rozměr liturgie*. Praha: Krystal OP, s. r. o., 2017, s. 69-70.

⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 72.

⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 102-104.

⁸⁶ GUARDINI, Romano. *O posvátných znameních*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992, s. 11.

⁸⁷ Srov. KWIECIEŃ, Tomasz. *Chvála těla. Tělesný rozměr liturgie*. Praha: Krystal OP, s. r. o., 2017, s. 95-97.

⁸⁸ Srov. GUARDINI, Romano. *O posvátných znameních*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992, s. 19-10

3.3 Modlitba tancem

V předchozích statích bylo pojednáno o významu gest a postojů při modlitbě. Šlo zde především o statická gesta, ve kterých na nějaký čas spočineme. Tanec je pak další rozměr modlitby obohacený o rytmický pohyb, hudbu, texty písní. Přidává se práce s prostorem a úzký kontakt se skupinou dalších zúčastněných lidí.

Bůh nám daroval pohyb. Lidské tělo se začíná hýbat už v lůně a teprve s posledním vydechnutím pohyb těla ustává. Pohyb ohraničuje náš život, je nedílnou součástí našeho bytí. Jsme obdarováni pohybem, naše gesta vypovídají o tom, kým jsme. V našem těle je vše propojeno, vše spolu souvisí: hlas, mysl, emoce, pohyb končetin. Nemusíme být trénovaným tanečníkem, abychom tancem vyjádřili svůj duchovní život. Tanec v nás přirozeně je.⁸⁹ Vyjádření se pohybem je autentičtější než verbální komunikace. Co lze slovy skrýt či pozměnit, to naše tělo a pohyby prozradí.⁹⁰

Rytmus hudby, rytmické opakování pohybů i radostná atmosféra ve skupině navozuje mírně změněný stav vědomí (trans), který snižuje únavu a zvyšuje zápal pro danou činnost.⁹¹ Uvádí tak do hlubšího ponoření se do modlitby, podobně jako při Ježíšově modlitbě nebo při opakování zpěvů z Taizé.

K modlitbě tancem patří také doprovodná hudba. I když tančit lze také jen za doprovodu vlastního zpěvu, rytmického tleskání či bubnování, dokonce i v úplném tichu, kdy hudba zní jen v našem nitru. Hudba je další silný moment, protože umocňuje naše nálady a city. Při tanci jsme svobodní ve svém projevu, můžeme si broukat melodii, zpívat text doprovázející písně. Texty písní nám mohou napovědět, jak a za co se máme modlit, pomohou uspořádat myšlenky, upozornit na to, co je důležité.

Hudba a tanec jsou velmi blízké dětem a mládeži. Takže právě pro ně může být forma modlitby tancem přitažlivá a přirozená. Má-li být tanec modlitbou, musí být zaměřen k Bohu, a ne na sebe s touhou předvést se. Starší generace možná nebudou oblíbeným stylům hudby

---

⁸⁹ Srov. SNOWBER, Celeste. *Embodied prayer: Toward Wholeness of Body Mind Soul*. Kelowna: Northstone Publishing Inc., s. 29-31.

⁹⁰ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem. Role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012, s. 12.

⁹¹ Srov. tamtéž, s. 104.

ani pohybovým projevům mládeže moc rozumět. Důležité ale je, aby vyjádření modlitby bylo autentické a upřímné.⁹²

V neposlední řadě je třeba zmínit význam ekumenický. Na modlitebních setkáních či duchovních obnovách zaměřených na modlitbu tancem se setkávají lidé nejrozličnějších denominací, a dokonce i ti, kteří se k žádné církvi nehlásí. Hudba, rytmus, tanec všechny sjednocuje při společném volání k Bohu.

Tanec zasahuje do hlubších vrstev psychiky, je obohacující, povznáší lidskou duši i komunikaci. Mnohdy pomůže překonat to, co jinak překonat nejde. Pomůže vyjádřit to, na co se nám nedostává slov.⁹³

3.3.1. Osobní zkušenosti

Nyní budou uvedeny zkušenosti s modlitbou tancem konkrétních osob, které jsou svědectvím o tom, jak hluboce tato modlitba člověka zasahuje. Půjde jednak o svědectví získaná z literatury, ale také z přímého sdílení žen, které tuto formu modlitby používají.

Tanečnice a pedagožka C. Snowber prožívala několikileté hledání své duchovního cesty. Když začala objevovat smysl Kristova života a jeho lásku k člověku, naplňovalo ji to tak velkou radostí, která nemohla zůstat ukrytá v těle. Její radost potřebovala dostat fyzickou podobu. Doslova uvádí, že chtěla tančit i její krev, buňky, kosti a konečky prstů. Kristus byl cesta nejen pro její duši, ale i pro její tělo. Oslava Ježíšova příchodu do jejího života vyžadovala pohyb. Tak se tanec postupně stával výrazem jejího duchovního života.⁹⁴

Zkušenosti žen i mužů uvádí ve své knize spoluzakladatelka Komunity blahoslavenství. Mladý muž při modlitbě tancem cítil, jak k němu jeho tělo mluví a pomalu odkrývá jeho zranění, Pán procházel jeho tělem a uzdravoval ho. Poprvé prožil celou svou bytostí, že svým tělem může Bohu sloužit, že Bůh ho stvořil i s jeho tělem z lásky.⁹⁵

---

⁹² Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Modlitba při katechezi*. Shrnutí a doplnění výsledků práce skupiny na setkání katechetů v Praze-Břevnově v říjnu 1997. Dostupné z: https://fatym.com/abcd/k/000213/0053_t.htm

⁹³ Srov. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem*. Role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012, s. 12.

⁹⁴ Srov. SNOWBER, Celeste. *Embodied prayer: Toward Wholeness of Body Mind Soul*. Kelowna: Northstone Publishing Inc., s. 157-159.

⁹⁵ Srov. CROISSANT, Jo. *Tělo, chrám krásy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 143-144.

Další svědectví uvádí žena, která při tanci pod božím pohledem prožila skutečnou přítomnost Boha. Už to nebyl někdo vzdálený a neznámý, ale byl tu otec, tatínek, a ona zakoušela jeho lásku a něhu. Prožívala štěstí a lehkost. Dokázala přijmout svou ženskou identitu, samu sebe i své tělo takové, jaké je. Jiné ženě pomohla modlitba tancem začít s uzdravováním traumat ze sexuálního zneužití.⁹⁶

„*Tanec bytostně patří k ženě.*“⁹⁷ Jednou se při tanci žena cítí radostně, lehce a hravě, jindy ji naopak tanec uvede do vlastního nitra a meditativně se ponoří do modlitby. Svě vnitřní prožitky ženy rády vyjadřují svým tělem a uvítaly by to i v liturgii. Někdy ani nelze vyjádřit slovy to, co prožívají při tanci.⁹⁸

Velmi poutavý je příběh někdejší primabaleríny pařížské opery, která našla naplnění svého života v tanci a službě Bohu. Těžce hledala místo, kde by mohla tyto své dvě vášně spojit a uskutečňovat, ale i přes trpké zkušenosti se nevzdávala a šla dál svou cestou. Tanec je pro ni Boží Trojice, jejíž osoby spolu neustále komunikují, přijímají se a do tohoto svého tance lásky vtahují všechny bytosti.⁹⁹ Nadání k tanci vnímá jako dar od Boha, který je nutné dobře využít. Tancem chce přinášet krásu, lásku a naději a přibližovat lidi k Bohu, evangelizovat. Tanec vnímá jako úkon kontemplativní, liturgický a apoštolský. Touží po smíření církve s tancem. Ten podle ní lépe než jiná umění dokáže vyjádřit radostnou zvěst o božím království.¹⁰⁰

Na tomto místě jsou shrnuty zkušenosti žen, které se účastní biblických a židovských tanců organizovaných sdružením YMCA setkání nebo také Komunitou blahoslavenství. Kromě typických společných kolových tanců se zde praktikují také osobní modlitby, ať už vyjádřené tancem nebo jen postojem a gesty.

---

⁹⁶ Srov. CROISSANT, Jo. *Tělo, chrám krásy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 144-145.

⁹⁷ JAROSCHOVÁ, Linda; GRÜN, Anselm. *Královna a divoška*. Praha: ALPHA BOOK, 2019, s. 139.

⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 139.

⁹⁹ Srov. NÈGREOVÁ, Mireille. *Pro tebe můj Bože, tančím*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 103.

¹⁰⁰ Srov. NÈGREOVÁ, Mireille. *Pro tebe můj Bože, tančím*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 149-155.

Ženy při sdílení svých prožitků opakovaně uvádějí, že tanec je pro ně skutečně modlitbou, hlubokým setkáním s Bohem. Pro některé bylo velkým a příjemným překvapením, když objevily, že tanec lze použít jako modlitbu a velmi je to obohatilo. Něco podstatného by jim chybělo, kdyby se takto nemodlily. Vnímají při tom své tělo, dostávají se tak k sobě a tím k Bohu, jsou svobodné. Je to pro ně modlitba osobitá, hluboká, celistvá.

Pro mnohé je vyjádření modlitby tancem autentičtější, přirozenější a přímější než slovní modlitba. Mohou tak vyjádřit i to, co hluboko uvnitř prožívají, ale ještě pro to nenacházejí slova. Pohybem lze také dobře vyjádřit city a nálady, jako smutek, touhu, bolest, vděčnost. Obzvláště radost se nejlépe ze všeho vyjadřuje tancem. Skrze modlitbu tancem dostávají pokoj, porozumění a přijetí do Boží lásky.

Při společném tanci cítí ženskou energii, jednotu, sílu společné modlitby, podporu. Prožívají radost ze společenství, blízkost a souznění. V kruhu spojení rukama s ostatními ženami prožívají svou osobní úplnost.

Závěr

Tato práce je zaměřena na význam jednoho z možných způsobů modlitby v křesťanském prostředí, a to na modlitbu tancem. Cílem práce bylo prokázat, že taková modlitba je velmi autentickým a bytostným vyjádřením vztahu k sobě, k Bohu a případně k druhým lidem.

Historický exkurz potvrdil, že tanec je fenomén, který provází duchovní život lidstva od nepaměti. Byl typický nejen pro pohanské a jiné nekřesťanské obřady, ale byl a stále je nedílnou součástí života stoupců judaismu, ze kterého křesťanské náboženství vychází. V současnosti není tanec běžnou a obvyklou formou modlitby v Česku ani jinde v Evropě, přesto ale nejde o jev v křesťanství nový a cizorodý a jeho obliba znovu stoupá.

Téma modlitba tancem v současném křesťanském prostředí se v literatuře téměř nevyskytuje. Nalézt můžeme spíše jen sporé záznamy osobních zkušeností. Cenným materiálem pro tuto práci proto byla osobní svědectví žen praktikujících modlitbu tancem.

Lze tedy shrnout, že modlitba tancem je skutečně modlitbou velmi bytostnou, osobní, autentickou. Člověk takto může snadněji vyjádřit, co cítí a prožívá a nedokáže to vtěsnat do slov. Tanec je modlitbou uzdravující. Působením Boží milosti člověk vnímá a prožívá svou celistvost, přijímá se takový, jaký je, přijímá své tělo takové, jaké je. Ženám tanec pomáhá uvědomit si a přijmout svou ženskou identitu, která je v tomto tvrdém světě často zraněná, odmítnutá, skrytá.

Další význam této modlitby je v tom, jak působí ve společenství. Je to modlitba, která sjednocuje, spojuje generace, příslušníky různých církví, boří jazykové bariéry. Učí zdravé sebelásce i lásce a respektu k druhým.

Tato bakalářská práce nabízí jen poměrně úzký vhled na jinak široké téma, ke kterému je možné přistoupit z mnoha dalších hledisek. Modlitba tancem zde byla pojednána jako modlitba osobní či modlitba společenství. Dalším krokem při reflektování tohoto jevu by mohlo být zamyšlení nad možností zapojení tance do liturgie církve. Přínosné by bylo také podrobnější pojednání o doprovodné hudbě a o textech písní, které jsou nedílnou součástí tanců a už sami o sobě prožívání modlitby obohacují. Rovněž práce s prostorem, jeho estetická úprava a všechny prvky, které působí na smysly a dotýkají se tedy těla, by stály za prozkoumáním. Modlitba tancem má samozřejmě také svá úskalí. Přece jen vyžaduje určitou

koordinaci pohybů, orientaci v prostoru a při společném tanci i ohleduplnost k ostatním zúčastněným.

Přestože je modlitba tancem v našem křesťanském prostředí jev okrajový, stále více lidí objevuje, že je pro ně takový způsob modlitby podstatný a sebevyjádření tancem není ničím nahraditelné. Modlitba tancem může být cesta k přijetí a prožití vlastního těla i vlastní identity. Může pomoci přijmout sebe samého, se vším, co jsem a jaký jsem. Skrze tuto modlitbu můžeme vnímat svou jedinečnost a výjimečnost jako obdarování od milujícího Boha Otce.

Seznam zkratek

Gn	Genesis (První kniha Mojžíšova)
Ex	Exodus (Druhá kniha Mojžíšova)
Kol	List Koloským
I Kor	1. list Kkorinským
Jb	Job
Jr	Jeremiáš
Lk	Lukášovo evangelium
Lv	Leviticus (Třetí kniha Mojžíšova)
Mt	Matoušovo evangelium
Pl	Pláč
Př	Příslaví
Řím	List Římanům
I Sam	První kniha Samuelova
II Sam	Druhá kniha Samuelova
2VK	2. vatikánský koncil
YMCA	Young Men's Christian Association (Křesťanské sdružení mladých lidí)
Ž	Žalmy

Literatura

1. Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. 7. přepracované vydání. Praha : Česká biblická společnost, 1996. ISBN 80-85810-11-5.
2. DE FIORES, Stefano a GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-338-9.
3. SELF, David. *Encyklopedie světových náboženství*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-282-4.
4. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-420-2.
5. DOSEDLOVÁ, Jaroslava. *Terapie tancem: Role tance v dějinách lidstva a v současné psychoterapii*. Praha : Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3711-9.
6. LEWIS, C. S. *Úvahy nad Žalmy*. Praha : Návrat domů, 1999. ISBN 80-85495-88-0.
7. KWIECIEŃ, Tomasz. *Chvála těla*. Praha : KRYSTAL OP, s.r.o., 2017. ISBN 978-80-7575-019-8.
8. JAROSCHOVÁ, Linda a GRÜN, Anselm. *Královna a divoška*. Praha : ALPHA BOOK, 2019. ISBN 978-80-875-2920-1.
9. NÈGREOVÁ, Mireille. *Pro tebe, můj Bože, tančím*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-843-7.
10. CROISSANT, Jo. *Tělo, chrám krásy*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-537-3.
11. GRÜN, Anselm. *Modlitba jako setkání*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-151-3.
12. CORETH, Emerich. *Co je člověk?* Praha : ZVON, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s.r.o., 1996. ISBN 80-7113-170-9.
13. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha : ZVON, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s.r.o., 1992. ISBN 80-7113-008-7.

14. *Katechismus katolické církve*. Praha : ZVON, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol s.r.o., 1995. ISBN 80-7113-132-6.
15. GUARDINI, Romano. *O modlitbě: uvedení do školy křesťanské modlitby*. Praha : ZVON, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol s.r.o., 1992. ISBN 80-7113-038-9.
16. BOUBLÍK, Vladimír. *Teologická antropologie: Člověk v Kristu Ježíši*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-490-3.
17. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. 8. vydání. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-206-0.
18. GUARDINI, Romano. *O posvátných znameních*. 2. vydání. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1992. ISBN 80-85527-04-9.
19. KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka a KROPÁČEK, Luboš a spol. *Základy asijských náboženství 1. díl: Judaismus, islám, hinduismus, džinismus, buddhismus, sikhismus, pársismus*. Praha : Karolinum, Univerzita Karlova, 2004. ISBN 80-246-0832-4.
20. ZÍBRT, Čeněk. *Jak se kdy v Čechách tancovalo: Dějiny tance v Čechách, na Moravě, ve Slezku a na Slovensku z věků nejstarších až do nové doby se zvláštním zřetelem k dějinám tance vůbec*. Praha : Tiskárna F. Šimáček nakladatelé, 1895.
21. DE DALMASES, Candido. *Otec a magister: Ignác z Loyoly - život a dílo*. Řím - Praha : Křesťanská akademie, 1992.
22. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Umíme se modlit?* 4. vydání. Olomouc : Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2014. ISBN 978-80-7412-191-3.
23. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti: Dějiny teologie duchovního života*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN 80-85527-52-9.
24. SCHMITT, Jean-Claude. *Svět středověkých gest*. Praha : Vyšehrad, spol. s.r.o., 2004. ISBN 80-7021-729-4.
25. REY, Jan. *Jak se dívat na tanec*. Praha : Vyšehrad, 1947.
26. KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus: Dějiny islámské mystiky*. Praha : Vyšehrad, spol. s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7021-817-4.
27. HEERS, Jacques. *Svátky bláznů a karnevaly*. Praha : Argo, 2006. ISBN 80-7203-777-3.

28. TRÁVNÍČEK, Kryštof. Čam - několik pohledů na religi0zní tantrické tance tibetského buddhismu. *Sacra*. 3, 2005, 2, stránky 32-57.
29. SNOWBER, Celeste. *Embodied Prayer: Toward Wholeness of Body Mind Soul*. Kelowna : Northstone publishing INC, 2004. ISBN 1-896836-62-3.
30. RATZINGER, Joseph. *Duch liturgie*. Trnava : Dobrá kniha, 2005. ISBN 80-7141-477-8.
31. PAPEŽ FRANTIŠEK. *Laudato SI': Encyklika o péči o společný život*. Praha : Paulínky, 2018. ISBN 978-80-7450-295-8.
32. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Vimperk : Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991. ISBN 80-900138-3-X.
33. —. *Hrad v nitru*. Vimperk : Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991. ISBN 80-9001138-5-6.